

Отворено Писмо

до Министър Председателя на Република България Господин Бойко Борисов,
до Президента на Република България Господин Росен Плевнелиев,
до Председателя на Парламента на Република България Госпожа Цецка Цачева,
до Ръководителите и Организаторите на всички протести из страната свързани с ЕРП-тата и цената на тока в Република България,
до всички отговорни и безпристрастни медии в Република България (с тайната надежда, че са останали такива).

Уважаеми Господин Министър Председател,

Уважаеми Господин Президент,

Уважаема Госпожо Председател,

Уважаеми Свободни Медии,

Скъпи Сънародници,

Следейки политическите и икономическите процеси в Република България Ви пиша с искрено прискърбие наблюдавайки какво се случва за пореден път в моята родина. Подкрепям напълно своите сънародници в търсенето на техните права и в правото им на едно достойно заплащане, за което най-минималното изискване би било сметките за консумативи (ток, вода, отопление) и за храна и подслон да не представляват проблем. За какво са сегашните протести? Аз бих формулирал проблема по следния начин: **„Прекомерно високите сметки за ток в Република България като се вземат предвид доходите на населението в страната.“** Първо важно уточнение е, че говорим за релативните сметки спрямо доходите. Голяма манипулация е, че цената на тока в България на киловат/час е най-високата в Европа. Всъщност, ако положите достатъчно време и усилия да намерите реалните данни за тази статистика (препоръчвам като източник, на който може да се разчита ENSTO-E European Network of Transmission System Operators for Electricity), ще се убедите, че абсолютната стойност на цената на тока в страната е най-ниската в целия Европейски Съюз. Това, разбира се, не решава проблема, но исках да го спомена, за да има едно по-добро разбиране на ситуацията. За решаването на един проблем, първата необходима стъпка е правилното осъзнаване на ситуацията.

Сега, да се концентрираме на основната причина да напиша това отворено писмо. С много голяма доза огорчение заявявам, че проблемът

(конкретно за цените на тока) не се осъзнава правилно от мнозинството български граждани и така ситуацията се използва от политическите партии, а и от откровени маргинали за реализиране на политически, икономически и други дивиденди. Прочетох исканията на много от протестиращите групи и смело мога да заявя, че според мен повечето искания на хората са контра продуктивни в момента и въпреки доброто желание на организаторите на протестите (наличието на такова не е сигурно), волно или неволно ситуацията се превръща в един манипулиран цирк, народното недоволство се насочва в посоки, които са изгодни за определени кръгове от хора и общо взето постигнатите резултати от тези протести ще бъдат съвсем други от оптималните резултати, които биха могли да бъдат постигнати при създалата се ситуация.

Въпреки че ясно осъзнавам, че маргиналните призови „Смърт за този“, „Вън“, „Оставка“, „Одържавяване“, „Затвор за онзи“ и други подобни имат много по-голямо влияние върху една тълпа, отколкото рационалните аргументи, аз все пак се надявам, че има достатъчно отговорни хора в тази страна, за които това отворено писмо би имало някакво значение.

Да се върнем на проблема: **„Прекомерно високите сметки за ток в Република България като се вземат предвид доходите на населението в страната.“** Целта на това писмо е да изрази несъгласие с исканията на протестиращите и да формулира група нови искания, за които авторът вярва, че при реализирането им, би имало истинска промяна на ситуацията и решаване на поставения по-горе проблем.

Искане Номер 1: Пълна либерализация на енергийните пазари до 01.01.2014.

Обяснено на по-прост език, това означава пазарна конкуренция на вътрешния и външния пазар. Например, да има десетки фирми, които продават електроенергия на крайните потребители. Клиентите могат сами да избират фирмата, която им предоставя най-доброто съотношение на цена/качество. Реалната пазарна конкуренция ще доведе до чувствително сваляне на цените. За пример може да се използва индустрията на мобилните оператори. Всеки българин може да си спомни цената на мобилните услуги, когато имаше един оператор в страната и цената в момента, когато е разрешено дори смяната на оператор при запазване на номера на абоната. Тъй като има Европейски рамков договор, който ни задължава да направим тази либерализация, идваме съвсем естествено до

Искане Номер 2: Търсене на политическа, административна и съдебна отговорност на всички, които волно или неволно са забавяли процеса досега.

Конкретни резултати до 30.06.2013. Разследването трябва да се проведе от независима експертна група, а не от политическата клика на България. Не може да е толкова трудно да се определи кой и защо е действал против пълната либерализация на енергийните пазари. Хората направили това, са тези, които имат пряк интерес от сегашната ситуация и високите цени на тока. Това би означавало, че ако се открият хората, трябва да започне да се разследва около тях за откриване на корупционни схеми, поради които те са имали интерес да забавят процеса.

Като следствие от либерализацията ще се появят и фирми, които ще предлагат гарантирани цени да кажем за следващите 2 години, така клиентите няма да имат изненади и ще могат сами да планират потреблението си.

Искане Номер 3: Разсекретяване на договорите с ЕРП-тата, търсенето на начини за тяхното незабавно прекратяване и изготвянето на нови договори, които да бъдат в синхрон с енергийната либерализация.

Конкретни резултати колкото се може по-скоро. Тъй като не познавам въпросните договори тук не мога да кажа много, но едно от основните неща, които разбрах, че фигурира в тези договори е липсата на бизнес риск от страна на ЕРП-тата. Ще обясня какво означава това. Работил съм на няколко енергийни проекта в Западна Европа и мога да ви кажа, че това не е изолиран случай в България, а го има и на много други места. Все пак това не е оправдание, а още един стимул да се справим със ситуацията. Става въпрос за следната клауза в договорите- най-общо казано имате дадена цена на тока, която е обявена предварително. Тя обаче не е финална, а е предварителна. В следствие се оказва, че фирмата доставчик е назначила некачествени брокери, които са купували тока на по-скъпа от очакваната цена. Това е само един пример. Може да не са брокерите, може да е инфраструктурата- прекалено много кражби на ток са наблюдавани (повече от очакваното) или трябва да се прави обновление на инфраструктурата по-голямо от очакваното. Такава клауза позволява на фирмата доставчик да прехвърля финансовите загуби или поне на значителна част от тях от всички изброени случаи, а и от каквито се сетите други (назначаването на ненужен персонал например) на своите клиенти!!! При наличието на монополно положение, каквото има в България това е пагубно! Какво се получава- фирмата няма никакъв стимул да харчи по-малко пари за каквото и да било. Всъщност те биха харчили, колкото могат повече, защото не носят сами загубите.

Сами може да се досетите от новите корупционни схеми, които се откриват от подобни клаузи. Освен това клиентите нямат избор - фирмата харчи колкото иска, където иска и прехвърля своите разходи на клиентите си. Това положение се нарича в мениджмънта Moral Hazard. Основната задача на добрия мениджър е да подсигури липсата на Moral Hazard. Например, работниците направили прекомерни разходи или грешна предварителна оценка, трябва да носят някаква финансова и административна санкция за своите решения. Не може аз да доставям ток и да се обадя на братовчед ми и да му кажа „Дай, твоята почистваща фирма ще идва да ни чисти офисите и аз ще ти давам 10 милиона затоа. Знам, че струва 1 милион, ама то клиентите го плащат, а не моята фирма, така че няма проблем, другите ще ги разделим с теб.“ Та казвам го аз това, правя го и никой не ми търси отговорност. Ако обаче за всеки лев който платя повече ми се търси обяснение, прави се финансов контрол, аз трябва сам да погася процент от сумата, която съм платил повече, уволняват ме за слабо справяне със ситуацията и така нататък, аз ще се замисля преди да звънна на братовчед ми. Отделно ако моите клиенти имат правото като им сложа такса почистване да ми кажат „Гледай си работата“ и да идат при конкуренцията, веднага след като въведа такса „Братовчеда“ и моите шефове няма да са много щастливи от моята работа и най-вероятно ще ме уволнят.

Последно по тази тема, както ви казах такива клаузи съществуват и в други държави, но при нас има 2 допълнителни проблема. Първият е, че при нас контролът от страна на държавата очевидно е по-слаб (не знам дали поради некадърност или заради нови корупционни схеми). Отделно при подписването на договорите трябва да има някакъв таван за тези допълнителни разходи. В България не знам какъв е таванът и дали е разумен и обоснован. Вторият допълнителен проблем е моралът и нивото на корупция в страната. Дори при наличие на Moral Hazard, това не означава автоматично, че хората изложени на него поради липсата на слаб контрол и мениджмънт, ще се възползват от него. За жалост обаче, сами може да си отговорите, а и всички наблюдаваме какво се случва, когато има такава възможност в България. Помислете дали хората в Норвегия, Германия, Япония и други подобни държави биха се възползвали до такава степен от тази възможност! Този въпрос е риторичен, така че няма да продължавам по тази тема.

Искане Номер 4: Търсене на политическа, административна и съдебна отговорност на хората, подписали въпросните договори с ЕРП-тата и на хората оказвали слаб контрол върху същите тези електроразпределителни дружества.

Отговорността за слабия контрол трябва да се търси само ако е имало възможност от такъв контрол. Това зависи от договорите. Не може да знаем повече, докато договорите не бъдат подробно изследвани. Подобно на Искане Номер 2, има нужда от конкретни резултати до 30.06.2013. Разследването отново трябва да се направи от експертна група.

Искане Номер 5: Търсене на политическа, административна и съдебна отговорност на хората направили кашата със зелената енергия в страната. Изготвянето и стриктното придържане към план за развитие на зелената енергия в България за следващите няколко десетилетия.

Зелената енергия е бъдещето. Цената на зелената енергия е свързана с много голяма първоначална инвестиция, но после остава константна. За разлика от конвенционалните източници, зелената енергия не се изчерпва и докато цената на тока произвеждан да кажем от газовите централи ще се вдига през времето обратнопропорционално на намаляването на газовите залежи в световен мащаб, тази на тока произвеждан от зелена енергия няма да се вдига. Зелената енергия щади природата, за разлика от ТЕЦ-овете и не крие опасностите на атомната енергия.

Въпреки всичко това, все още технологиите за производство на зелена енергия не са достатъчно ефективни. Или за да го кажем по друг начин, ще стават все по-ефективни. Имаме предписание от Европейския Съюз за нивото на произведена зелена енергия, което трябва да се постигне от България по години. Проблемът се крие в това, че заради липсата на качествен контрол, тези нива бяха преизпълнени за доста години напред. Тази липса на качествен контрол трябва да се разследва и да има наказани, защото крайните клиенти плащат цената, както обикновено.

И последно по темата, да бъде изяснено липсата на контрол дали се дължи на некадърност или на наличието на корупция! Некадърността естествено не е оправдание, но при наличието на корупция имаме допълнително престъпление.

Искане Номер 6: Оптимизация на енергийния микс в страната.

Тъй като съм работил с водещите фирми в бранша за производството на енергиен софтуер, нямам информация, която и да е от тях да има клиент в България. Какво означава това? Фирмите са основани началото на 90-те години и вече над 20 години разработват софтуерни продукти за подпомагане на енергийната индустрия. Няма да им споменавам имената, за да не се приеме като реклама. Въпросът тук е, как работи индустрията в България след като тези водещи фирми със съвременен софтуер нямат нито един клиент в страната.

Най-доброто, което мога да си представя са разни Excel файлове, които са опасани от VBA скриптове и доставят някакъв краен продукт. Страх ме е да си помисля, че ситуацията може и да е по-лоша.

Какво представлява всъщност оптимизацията? Първо се правят анализи на потреблението на ток за следващата година на всички потребители в страната със стойности за всеки час. Естествено тези анализи биха били доста по-точни и по-добри със съвременен софтуер, какъвто установихме в България няма. След това се опитваме да покрием нуждите на потреблението с предварително закупен или произведен ток за всеки час на възможно най-добрата цена. Липсващите количества се купуват или продават в последния момент на енергийните борси или директно между компаниите на пазарна цена. Това води до повишаване цената на тока при грешна прогноза, тъй като предварително произведения или закупен ток е на много по-ниска цена от този, който се купува в последния момент. Установихме вече, че в България това няма значение, защото потребителите плащат, така или иначе, но ако се оправят договорите и се либерализира пазара, оптимизацията е много важна следваща стъпка.

Определянето на потреблението е всъщност само първата стъпка на процеса. Истинската оптимизация идва, когато производството се наложи върху потреблението и се „оптимизира“. Какво ще рече това? Тъй като нямам време и желание да проверявам реалните данни в момента от различните енергийни централи в България, ще използвам условни стойности, за да онагледя процеса, без претенции, че нещата стоят по този начин като стойности.

Да кажем, че трябва да осигурим 10 000 MWh на 05.05.2013 от 00:00 до 08:00 според прогнозата. От 08:00 до 20:00 ни трябват 20 000 MWh и от 20:00 до 00:00 отново 10 000 MWh. Условно приемаме, че най-евтиният ток се произвежда от ВЕЦ-овете, те се спират най-рядко за профилактиката и тяхната цена на пускане и спиране е най-висока. Какво означава това? Оставяме ги да работят почти постоянно, с много малки прекъсвания за профилактика. Да кажем, че можем да произведем 5 000 MWh константно от всички големи ВЕЦ-ове от 00:00 до 24:00. Значи остава да намерим още 5 000 MWh за сутринта и вечерта и още 15 000 MWh за през деня. След това по веригата идва атомната енергия. АЕЦ произвежда сравнително евтина

енергия, разходите за пускане и за спиране са сравнително големи. Решаваме, че този ден АЕЦ може да произведе 2 000 MWh през целия ден без прекъсване. И така нататък продължаваме, към газовите централи, въглища, петрол, докато не покрием цялото потребление. Отделно решаваме, че можем да произведем между 16:00 и 20:00 часа 4 000 MWh повече, защото очакваме висока цена на енергийните пазари (да кажем, очаква се, че 05.05.2013 ще бъде много студен ден или има някакъв специален празник в съседна държава) и можем да продаваме енергията на добра цена.

Общо взето принципа е следния: опитваме се да покрием потреблението с най-евтините източници, които имаме и да произвеждаме повече, когато енергията е скъпа, за да я продаваме и по-малко, когато енергията е евтина и можем да купуваме. Зелената енергия внася допълнителна променлива в цялото уравнение, тъй като е със задължително изкупуване, а няма гаранции колко ще бъде (не знаем колко вятър ще духа точно или слънцето колко силно ще пече).

Ако печалбите от оптимизацията се пренасят със закон отчасти и на крайните клиенти, това ще свали цената на тока допълнително.

Искане Номер 7: Осезателно държавно стимулиране за рязко подобряване на енергийната ефективност в цялата страна.

Първо, отопление на ток не е най-добрата идея. Това трябва да е последната ви опция, ако избирате отоплението си. Най-добре е при строенето на новите сгради, те да бъдат строени със съвременна изолация и вградена отоплителна система (да кажем „водна риза“). Проблемът е, че в много ситуации имаме заварено положение. Най-елементарното нещо, с което държавата може да помогне е спешно саниране и обновяване на изолацията на колкото се може повече сгради. Доста анализи показват, че сметките за тока ще паднат с поне 20% при по-добра изолация.

Имам пример от сграда строена в Германия 2012 година. Парното е изключено на 15.XII при температура 20,6 градуса. На 06.I, когато парното на ново е пуснато термометърът показва 19,8 градуса. Сами се замислете колко отопление ви трябва ако сградата ви губи по-малко от 1 градус за 3 седмици. С подобна изолация, енергоспестяващи уреди и енергоспестяващо осветление, двучленно семейство харчи около 160 kWh на месец. Сами разбирате, че с подобно потребление сметката за тока не може да ти бъде 300 лева дори да ти носят тока от луната.

Искане Номер 8: Спешно реализиране на въглеродните сертификати и търсене на политическа, административна и съдебна отговорност на виновните затова тези сертификати да не бъдат напълно реализирани досега.

Поради липсата на истински работещо производство в Република България (достатъчно на брой фабрики замърсяващи въздуха), нашата държава има невероятната възможност да си продава квотите за въглероден диоксид на други държави, които имат нужда от тях. Не знам каква е актуалната ситуация по темата, но последният път, когато проверих България не се възползваше почти изобщо от това свое право, тъй като първото необходимо условие е да се инсталират подходящи измервателни уреди, които доказват какво ни е истинското производство на въглероден диоксид. Не съм чул да има някаква промяна по този казус.

Спешното въвеждане на всички необходими условия за реализирането на въглеродните сертификати би позволило на страната да генерира печалба от тях, която е пряко свързана с електричеството в страната, така че тази печалба може да се използва в енергийния сектор, да кажем за подобряване на изолацията.

Търсене на отговорност защо това не е направено досега, на какво се дължи забавянето и кой е виновен?

Заклучение

Мога да продължа и още, но мисля, че това са минималните условия в страната ни да има осезателна промяна в енергийния сектор. Всичко останало е евтин популизъм, манипулации и приближаващи избори...

Искрено се надявам, че това отворено писмо ще придобие гласност и поне малко ще насочи народното недоволство в посока, която би имала някакъв положителен ефект върху цените на електричеството в България, а не цели постигането на користните цели на различни фигури от политическия или обществен „елит“ на страната.

С уважение,

Александър Николов
Старши Консултант
Енергийна Търговия и Управление на Риска